

jegyzékét is. Ezekre a fejezetekre az áttekinthetőség, szabatoság, jó példaanyag felvonultatása jellemző. Számunkra különös jelentőséget azonban nem a felsorolt erények adnak, hanem az, hogy az egyéni és a testületi szerző tekintetében a hangsúlyt döntően az indiai anyagra helyezi. Az Indián kívüli szerzőkkel szinte nem is foglalkozik, viszont ezt a rendkívül problematikus és az európai könyvtárosok előtt alig ismert témakört nagy alaposággal vizsgálja meg.

Megismertet az indiai nevek történetével, felépítésével, földrajzi illetőleg nyelvtörténeti sajátosságaival. Foglalkozik az idegen behatások (iszlám és nyugati civilizáció) következményeivel. Bemutatja az indiai nevek feltárásával kapcsolatos eljárásokat. Ennek során alapos részletességgel feldolgozza a nemzetközi hírnévre szert tett instrukciókat (A.L.A., P.I., RANGANATHAN stb., kimutatja azok hibáit és elkalauzolja a helyes megoldáshoz.

Ugyanezok aprólékos figyelemben részesíti az indiai jogi személyek kiadványainak feldolgozását.

Az indiai természetes szerzői nevek kezelésének megkönnyítésére függelékben néhány, a kérdéssel foglalkozó tanulmány szövegét adja és több névtáblázatot hoz.

Az indiai nevek tekintetében az eddig alapvető forrásnak tekintett RANGANATHAN is felülmúló, alapos, részletes és árnyalt tájékoztatást nyújt. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy SENGUPTA könyvére támaszkodva, minden művelődéstörténeti, nyelvi stb. ismeret nélkül teljes biztonsággal vállalhatjuk indiai szerzők munkáinak feltárását. Annnyit azonban feltétlenül biztosít a könyv, hogy a problémákat illetően hiteles képünk lesz és — különösen a névtáblázatok segítségével — a gyakoribb nevek elemeinek helyes értékelésére valamelyes biztonsággal vállalkozhatunk.

SZELLE BÉLA

BIBLIOGRÁFIÁK

Katonai könyvkiadás Magyarországon. 1945–1965. Bibliográfia. Összeállította a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia tudományos könyvtárának munkaközössége. A munkaközösség vezetője TÓTH Ernő. Szerkesztette HERENDI Károly és SZÉKELY Árpád. Függelék: Ajánló bibliográfia a katonai szépirodalomból. Összeállította: FARKAS Ildikó. Bp. 1967, Zrínyi Katonai Kiadó, 299 l.

A bibliográfia célját a szerkesztők a mű bevezetésében az alábbiakban jelölték meg: „... segítséget kívánunk nyújtani a hadsereg vezető szerveinek, kutató- és tudományos munkával foglalkozó intézeteinek, tanintézeteinek és könyvtárainak abban, hogy munkájukhoz megfelelő segéd-eszköz álljon rendelkezésükre.” A bibliográfia függelékében ismertetett katonai szépirodalommal a szerkesztők elsősorban a személyi állomány erkölcsi-politikai neveléséhez kívánunk segítséget nyújtani.

Úgy véljük, hogy a fenti célkitűzést a mű alkotóinak teljes mértékben sikerült elérniük. A mintegy 300 oldal terjedelmű,

több, mint 1200 bibliográfiai tételt tartalmazó kiadvány — amelyhez sorozati mutató és névmutató is tartozik — mind az érdeklődők, mind a szakemberek számára hasznos segítséget és jó tájékozódást nyújt.

A szerkesztők az anyag összegyűjtésekor elsősorban a Hadtudományi Könyvtár, az Országos Széchényi Könyvtár, a Haditechnikai Könyvtár, valamint a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Tudományos Könyvtárának anyagára és katalógusaira támaszkodtak. Ebben a vonatkozásban talán még a legújabbkori jellegű Országgyűlési Könyvtár érdemelte volna meg a szerkesztők figyelmét. Bár az anyag gyűjtése és számbavétele során nagy nehézséget okozott az a kedvezőtlen körülmény, hogy a forrásul használt könyvtárak címléírásai gyakorlata nem egységes és az ebből a tényből eredő hiányosságokat a szerkesztők nem tudták teljesen korrigálni.

Egy olyan jelentős bibliográfiai vállalkozás, mint a tárgyalt mű, számos elvi problémát is felvet. Bár ismertetés szűk

terjedelme nem teszi lehetővé ezeknek a kérdéseknek a taglalását, de okvetlenül érintenünk kell a függelékben szereplő szépirodalmi rész problémáit. Mindenekelőtt dicséret illeti ennek a résznek a szerkesztőjét, hogy ilyen gondos munkával és bőséges annotációval vette számba a magyar nyelven megjelent katonai szépirodalmat. Itt csak azt a módszertani elképzelésünket szeretnénk ismertetni, hogy — véleményünk szerint — a szépirodalmat az alábbi csoportosításban kellett volna adni:

a) Visszaemlékezés-jellegű szépirodalom. (Itt kell megjegyeznünk, hogy pl. CSUJKOV marsall és KOVPAK partizánvezérek visszaemlékezéseit, vagy Anna FRANK naplóját nem tekinthetjük szépirodalomnak. A fentiekhez hasonló műveket a történelmi részben kellett volna szerepeltetni.) b) Valóságos személyekről és történelmi eseményekről szóló történelmi regény. c) Képzelt személyekről és eseményekről szóló történelmi regény.

Ezzel szemben a szerkesztő közös nevezőre hozta a műveket, amivel az elmondottak miatt nem tudunk egyetérteni.

Elvi szempontból kell szóvá tennünk azt is, hogy a *Hadtudományi segédkönyvek* címszó alatt szerepel a 148. oldalon a *Felszabadulás* c. dokumentum-kötet. Ez a mű — mint ismeretes — sem bibliográfiának, sem egyéb segédletnek nem tekinthető. Ennek a kiadványnak inkább a *Magyarország felszabadítása* címszó alá kellett volna kerülnie.

Végül az általunk érintett elvi kérdések sorában a legteljesebb egyetértésünket kell kifejeznünk a bibliográfia szerkesztőivel a tekintetben, hogy olyan esetben annotációval látták el a kiadványokat, ha azok címéből nem derül ki a tartalom.

Ugyan nem elvi kérdés, de a névelő elhagyásának mai sajnálatos „divatja” miatt kell szóvá tennünk, hogy a 13. oldalon a bibliográfia 1. fejezetének címe: *Hadtudomány általános kérdései* — névelő nélkül. És ha már az apró észrevételeknél tartunk, még az idegen nyelvű könyvek címleírásáról annyit jegyeznénk meg, hogy a munkának ez a része is általában nagy gondossággal készült. A megengedhető hibaszázalékon belül tehetjük szóvá a francia „ou” helyetti tévesen „on”-nak irt szócskát (13. old. 1. tétel) és néhány cseh kifejezés leírásába csúszott apróbb hibát.

A fentiekben felsorolt kritikai észrevételek nem kisebbíthetik a mű jelentőségét és értékét. A felszabadulás utáni katonai könyvkiadásról a Zrínyi Akadémia Tudományos Könyvtárának szerkesztésében megjelent bibliográfia sikeres vállalkozás és könyvészeti irodalmunk jelentős gazdagodása.

VIGH KÁROLY

Bibliography of Hungarian legal literature 1945—1965. Ed. Lajos NAGY. (Transl. [István] GOMBOCZ, K[atalin] VEREDY, M[iklós] ZEHERY. Prof. Imre SZABÓ.) Bp. 1966, Akad. K. 315. p.

Az Association Internationale des Sciences Juridiques égisze alatt jelennek meg a különböző országok válogatott jogi bibliográfiái. A magyar jogirodalom húsz éves retrospektív, szelektív bibliográfiája is ehhez a sorozathoz tartozik.

A kisebb nyelvterületek irodalmát világnyelven ismertető bibliográfiának nagy jelentősége van a tudományos munka legáltalánosabb munkaműhelyeinek: a tudományos- és szakkönyvtáraknak referensz munkája szempontjából. Ezt támasztja alá az a tapasztalat, hogy világszerte milyen nagy az érdeklődés azok iránt a szakmai segédletek iránt, amelyek lehetővé teszik a könyvtárosok számára, hogy a szakembereknek megfelelő irodalmat ajánljanak. Ebből a szempontból különösen hasznos az angol nyelvű bibliográfia.

Az elmondottak eléggé bizonyítják a retrospektív és szelektív angol nyelvű bibliográfia kiadásának aktualitását és célszerűségét. Nagy jelentőségű ez a kiadvány abból a szempontból is, hogy a magyar jogirodalmat segíti kiemelni nemzeti elzárkózottságából és elmélyíti a kapcsolatokat nemzetközi síkon, a különböző országok jogász szakemberei között. Ennek politikai jelentősége sem hanyagolható el az egymás értékeit megbecsülni szándékozó, békés és alkotó együttélés szempontjából.

A bibliográfia bevezetője meggyőző indokolást ad arra vonatkozóan, hogy miért választotta az 1945—1965 közötti időszakot a visszatekintésre. Azokkal a társadalmi, állami és jogi változásokkal együtt, amelyek nálunk ebben az időszakban lezajlottak, együtt járt egy alapvető filozófiai-világnézeti átalakulás is, amelynek menetében az állam- és jogtudományok fokozatosan a marxizmus — leninizmus alapjaira helyezkedtek. Ez elméletileg és gyakorlatilag is óhatatlanul ahhoz vezet, hogy szakítani kell a múlt állam- és jogtudományával, amely alapvetően más elméleti alapokra támaszkodott. Egyébként — és mindezekről függetlenül — a jogirodalom sem örökéletű s valahat határokat kell vonni a történeti katalásokat meghaladó értékelésben. A második világháború utáni új szakirodalom jelentőségét egyébként nem csak mi, hanem pl. a francia jogtudományi irodalom összeállításáról és szelektív közléséről szóló bibliográfia is magáévá teszi.

A szelektivitás egyrészt óhatatlanul s technikai követelmény is egy húsz esztendő visszatekintésénél, hiszen a mintegy

25 000-es tételre terjedő jogi irodalomnak legfeljebb tíz százaléka volt található, másrészt tudatos és értékelő elemek is jelentkeznek a válogatásnál. A bibliográfia megadja a lehetőséget arra, hogy az olvasó tájékozódást szerezzen a Magyarországon 1945 után bekövetkezett politikai-jogi változásokról, de az erre vonatkozó irodalom közlésénél fokozottabb szűrést alkalmaz, mint a tárgyalt időszak második felében s különösen a nagyobb kódexek megalkotása után megjelent irodalomnál. Ez az összeállítás tartalmát illetően bizonyos, de indokolt eltolódást jelent az utóbbi évek frissebb, aktuálisabb jogirodalma javára.

A tartalomról mondottak során kell megemlékeznünk az elhatárolások kérdéséről is, más szóval a jogágazati bontásról, a bemutatott művek osztályozásáról. A jogágazati bontás a szocialista jogrendszerekben sem egységes, nagyjából azonban megállapodott és hazai viszonylatban jó előzményekre tekint vissza. Az általában két évenként megjelenő *Allam és jogtudományi bibliográfia* ugyanis a hazai anyag bemutatása során nagyjából ugyanezt a bontási rendszert alkalmazza. A különböző jogágazatokat megelőzi a referenz-munkák bemutatása és követi a vegyes művek összeállítását tartalmazó fejezet, amely a tudományos igazgatásra, a tudományos munkára, az oktatásra stb. vonatkozó irodalmat tarifálja.

Nagyban emelik a bibliográfia értékét a bevezetők, még pedig az összeállítás bemutatására, szempontjainak indokolására vonatkozó általános bevezető és az egyes jogágazatok előtt álló szakmai bevezetők. Ez utóbbiak a tárgyalt terület fejlődésének fő irányjait a tudományos irodalomnak a tételes joghoz való viszonyát, az alapvető jogelveket és a bírói gyakorlat tendenciáit tükrözik.

A bibliográfia szerkezete egyébként — természetszerűen — a jogirodalmat tükrözi s bár az utóbbi években jelentős a monografikus irodalom, összetételében mégis jóval nagyobb részt foglalnak el a tanulmányok.

A bibliográfia szokásos segédletei a név- és tárgymutató, valamint a rövidítések jegyzéke. Ki kell emelnünk sajátos és hazai irodalmunkban első ízben jelentkező kezdeményezését: az idegen nyelvű mutatót. Valamennyi fejezetre vonatkozóan — tehát a tárgyi tagoláson belül — bemutatja, hogy az egyes nyelveken megjelent művek milyen tételszámok alatt található meg. Ezáltal lényegesen praktikusabbá teszi a használatot s a lehetőség szerint hozzájárul a nyelvi nehézségek kiküszöböléséhez.

A bibliográfia értékei folytán és azért is, mert a nemzetközi irodalomban az első ilyen jelentkezésünk, a bemutatáson túlmenő bírálatot is igényel. Ez a bírálat azonban nem lehet öncélú. Ha tartalmát tűznénk a kritika tollhegyére, nyilvánvalóan a szelektálással kellene foglalkoznunk. Nem kétséges, hogy ezen az alapon jócskán is tehetnék észrevételeket. Ez azonban óhatatlanul van így. Minden válogatásnál dönteni kell s bármilyen is a szakértelme a szelektív bibliográfia összeállítójának, nem végezhet „foghatatlan” munkát. Viszont az is kétségtelen, hogy a bírálót is tárgyi vagy személyi alapon álló szubjektív érzelmek befolyásolhatják. Az ilyen bírálat tehát végeláthatatlan és meddő vitákhoz vezetne. Sokkal objektívebb kritikai bázist jelent az, ha összehasonlítjuk a rendelkezésre álló hasonló jellegű kiadványokkal.

A különböző országok válogatott jogi bibliográfiái közül tudomásunk van a csehszlovák, francia, lengyel, jugoszláv és szovjet bibliográfiákról. Ezek közül a csehszlovák és a szovjet angolul, a lengyel és jugoszláv pedig franciául közli anyagát.

Összehasonlíthatatlanul könnyebb helyzetben volt a francia bibliográfia szerkesztője, hiszen saját anyanyelve egyben munkanyelve is volt s nem kellett kétnyelvű anyagot közölnie. A legnehezebb helyzetben viszont a szovjet bibliográfia szerkesztője volt, mivel nem csak két nyelven, hanem kétféle írásmóddal kellett dolgoznia. Ez utóbbi miatt különösen nehéz az ABC-s rend szolgálata, amit még fokoz az a körülmény, hogy a bibliográfia nem közöl tételszámokat s így a visszautalások is csak az oldalszámot jelzik. A különböző bibliográfiák terjedelme nagyjából hasonló, a mienk azonban valamivel meghaladja a 300 oldalt, míg a többiek ez alatt maradnak. Segédleteiben is a magyar bibliográfia a legötletesebb, különösen az idegen nyelvű és egyben tárgyat is jelző mutatórendszerrel. A francia bibliográfia szintén ad nyelvi mutatót, de nem a tételszáma utal vissza.

Elismeréssel kell szólni a bibliográfia kiadásáról is. Az Akadémiai Kiadó elsőrendű papíron, nagyon szép kiállításban hozta piacra a bibliográfiát, amely ekként nem csak megállja a helyét, hanem valóban példát is mutat.

Az összeállító szerkesztő munkáját a gondosság, a bibliográfiai pontosság és a szakirodalom széleskörű ismerete jellemzi. Nagyon jó a címanyag fordítása is, ami a szaknyelvek terminusteknikusai között nem könnyű feladat.

Az Új Írás öt esztendeje. Bp. 1966. 140 l.

A felszabadulás után megindult szépirodalmi folyóirataink közül csak kettőnek van repertóriuma; 1963-ban jelent meg *A Nagyvilág hét esztendeje (1956–1962)* és napjainkban látott napvilágot *Az Új Írás öt esztendeje 1961–1965*.

Hogy egy folyóirat teljes tartalmának különböző szempontok szerinti betűrendbe sorolása milyen nagy segítsége a kutatómunkának, azt nem kell hangsúlyoznunk. A repertórium tiszta tükre egy-egy új szerző pályájának a megindulástól a kiteljesedésig.

Most nem tartalmi értékelést akarunk adni, megtörtént ez már, a folyóirat hasábjain kívül is, legrészletesebben WÉBER Antal: *Az Új Írás arculatáról* című munkájában (*Társadalmi Szemle* 1965. 11. sz. 70–79. l.). Fel kell fedeznünk a repertórium kezelésének módját, a feldolgozás szempontjait. Ugyanis az anyaggyűjtést nem vezeti be *Előszó* vagy *Bevezetés*, amely közölné velünk a feldolgozás technikai megoldásait. A *Nagyvilág* hét éves tartalmának feldolgozási módját KÖRTÉS Júlia az *Előszó*-ban nagyon részletesen, világosan mondta el, ugyanő lektorálta az *Új Írás* repertóriumának kéziratát, kár, hogy nem hívta fel az összeállító Kovács Gizella figyelmét a bevezető sorok céljára.

Az öt esztendő címanyaga a szerzők nevének betűrendjében található, ebbe ékeződik még a címekben előforduló helységnevek. A szerzők neve után következik munkájuk műfajának megjelölése, pl. *Verssei, Versfordításai, Szépirodalmi művek*, vagy *Szépirodalmi művei, Cikkei, Rajzok, Könyvismertetései és Egyéb művek*. A recenziókat csillag választja el a saját művektől. Közönet az összeállítónak, a „meg-organizálás” kifogástalan, de némely esetben nem következetes. Ha valaki csak két elbeszéléssel szerepel, a neve után nem a műfaj megjelölése következik, hanem az *Elbeszélés-ek* szó külön-külön kétszer is fel van tüntetve a címek után (pl. CSONTOS Gábornál, 22. l.). Máshol az annotációban találjuk a műfaj megnevezését, hogy *Elbeszélés* vagy *Ism. regényről* (pl. BIRKÁS Endrénél, 16. l.). Még egy apróság; ha elhatároztuk, hogy a címekben előforduló helységneveket kivetítjük a szerzők nevének betűrendjébe, ez a szempont még indokoltabb az annotációknál, mert ebben az esetben csak abból tudjuk meg, hogy a mű melyik városra vonatkozó adatot rejt magában, pl. Sós Júlia: *Szüleim világa. Egy szárnyaszegett nemzedék* (Szeged irodalmi hagyományairól, 106. l.). Örömmel látnánk „Szeged”-et Szeferisz, Jorgosz és Szeghalom között. (113. l.)

A tiszta, szép litográfiát néhány apró figyelmetlenség, korrektúrában hagyott szedési hiba zavarja meg, pl. *Csinszka*, *Csinszka* helyett, vagy BIRKÁS Endre elbeszéléscíme, *Lándchídon*, *Lándchídon* helyett.

V. BUSA MARGIT

Fráter Jánosné—Hajnal Gáspár: Kandidátusi és doktori disszertációk katalógusa. 1962–1963. Kiad. MTA Könyvtára. Bp. 1965, 87 l.

Ez a kiadvány gyűjtemény-katalógus és mint ilyen, folytatása az MTA Könyvtára által 1962-ben megjelentetett hasonló című kötetnek. Egyébként szerves része egy nagyszabású vállalkozásnak, melynek keretében a MTA könyvtára „fokozatosan” kiadja egyes állományrészeinek katalógusát. Egyelőre a kéziratjellegű anyagok katalógusait készítik el, hogy széles körben feltárják ezt az egyébként nehezen hozzáférhető állagot.

Tudományos életünk számára létfontosságúak azok a kutatások, amelyeknek eredményei a Tudományos Minősítő Bizottsághoz tudományos fokozat elnyerése céljából benyújtott disszertációkban találhatók. Ezeknek az értekezéseknek témája és tematikája természetesen tükrözi az egyes tudományok pillanatnyi helyzetét, aktuális problémáit, valamint a népgazdaság megoldandó feladatait és nehézségeit. Nyilvánvaló tehát, hogy ezekben a dolgozatokban kidolgozott problémák és kutatások eredményeinek ismerete elengedhetetlen feltétele a tudományos kutatás tervszerűségének, összehangolásának csakúgy, mint soronlevő gazdasági-műszaki problémáink megoldásának.

Mivel ezeknek a disszertációknak lényeges jegye az aktualitás, a frissesség — olyan nagy jelentőségű tudományos kutatásokról van szó, amelyeknek eddig még egyáltalán nincs a szakirodalomban feldolgozása —, ezért a kutatók számára ennek az anyagnak az ismerete rendkívül fontos.

A Tudományos Minősítő Bizottság rendelkezése értelmében a doktori és kandidátusi fokozat elnyerése céljából benyújtott disszertációkat az MTA Könyvtára köteles megőrizni és az érdeklődők rendelkezésére bocsátani. Itt persze nincs szó a nyomtatásban megjelent értekezésekről, amelyek egyéb módon könnyen hozzáférhetőek és bibliográfiailag feltárt állapotban a kutatás rendelkezésére állnak — hanem csupán a ki nem adott, kéziratban maradt anyagról, amelyet az MTA Könyvtára őriz (amelyhez képest a publikált anyag kivételének tekinthető)

és amelynek bibliográfiai feltárását és így a kutatók számára való használhatóságát konkrétan ez a jelen kiadvány teszi lehetővé.

A kötet első részében a TMB által elfogadott értekezéseket 22 szakcsoportba osztva közli. Megkapjuk az egyes disszertációk rövidített címlírását, továbbá azt, hogy milyen fokozat elnyerésére nyújtották be. Feltünteteti az opponensek nevét is, valamint a tárgykör decimális szakjelzetét. A második rész szerzői mutató, míg a harmadik az opponensek névmutatóját tartalmazza.

H. LAKATOS ÉVA

Két új tudományos műszaki bibliográfia.

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának kiadásában a közelmúltban új tudományos műszaki bibliográfiák jelentek meg. E hasznos sorozat 6. köteteként Dr. HÉBERGER Károly – CSERHALMI György: *A gazdaságos sorozatnagyság számítási módszerei és bibliográfiája*, 7. köteteként pedig NAGY Géza: *Tengelykapcsolók* c. bibliográfiája bizonyítja, hogy a műegyetemi könyvtár az egyetemi oktatás és kutatás segítése mellett egyre inkább fordul olyan könyvtári feladatok megoldásához is, melyekkel az ipari kutatásokat segítheti. Míg a sorozat korábbi füzetei között technikatörténeti témákról készült bibliográfiákkal is találkozhattunk, a jövőben ez a témakör a tudománytörténeti kiadványok között kap helyet. Így a kiadványsorozat, mely a gyorsabb megjelenés érdekében már a hatodik füzetből kezdve sokszorosított formában jelenik meg, sokkal inkább áll a gyakorlati kutatómunka szolgálatában.

A *gazdaságos sorozatnagyság számítási módszerei és bibliográfiája* c. füzet szerzőit az a felismerés vezette, hogy „a gazdaságilag legkedvezőbb sorozatnagyságok alkalmazása a szocialista gazdaságban a munkatermelékenység emelésével és az önköltség csökkentésével járó előnyökön keresztül az egész népgazdaság rentabilitásának növelését, az egész nép javát szolgálja”. Ezért a bibliográfiai füzet nem elégszik meg azzal, hogy feltárja a téma külföldi és hazai szakirodalmát, hanem azt megelőzően négy éves tanulmányban tárgyalja a kérdést, különböző szempontok szerint közelítve meg a sorozatnagyság számítási módszereit. Így a közölt bibliográfia (melynek anyagát 1965. január 1-vel zárták le a szerzők) elméleti fogódzók is kap, s még lényegesebb segítséget jelent az érdeklődő szakembereknek. A bibliográfia, amely a külföldi szerzők cikkeinek címeit magyar fordításban is közli, tartalmazza a művek

hazai előfordulási helyét, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, továbbá a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára esetében pedig a raktári számát is. Ezzel lehetőséget ad a helyi vagy könyvtárközi kölcsönzés gyorsabb igénybevételére.

A *Tengelykapcsolók* c. bibliográfia az előző füzet szerkesztési elveinek megfelelően készült. A bibliográfiai adatok közlése előtt a szerző ebben a kiadványban is összefoglaló áttekintést nyújt a feldolgozott témaköréről. A kötet rendkívül tömören tartalmazza a tengelykapcsolók műszaki megoldásait, s szerencsés újítás, hogy a szöveget jól használható ábraanyag is kiegészíti. Maga a bibliográfia, amelynek anyagát az 1965. december 31. előtt megjelent művekből állította össze a szerző, *kétezer címet* tartalmaz, s a könyveken kívül a folyóiratcikkekre és a szabványokra is kiterjed. A füzet használhatóságát nagyban emeli a szerzők névmutatója, a szabványjegyzék összeállítása s hogy közreadja a bibliográfiában szereplő folyóiratok jegyzékét is. Ez utóbbi önmagában is jelentős segítséget nyújt a vállalati műszaki könyvtárak és könyvtárosok részére, mert az egyes folyóiratok előfordulásának gyakoriságából helyes következtetést vonhatnak le azok használhatóságára a vonatkozó szakkérdésben. Így – külföldi folyóiratok esetében – devizatakarékossági szempontokat is lehet érvényesíteni a bibliográfia nyomán.

Amikor tehát a Budapesti Műszaki Egyetem tudományos műszaki bibliográfiai sorozatának új szempontok szerinti megjelenését üdvözljük, ismét hangsúlyozni kívánjuk azt a szerepet, amelyet tudományos könyvtáraink tölthetnek be az új gazdasági mechanizmusban átszerveződő gazdasági életünkben is.

V. F.

Eperjessy Kálmán: A magyar falu története.

Kiad. a Magyar Történelmi Társulat, Budapest 1966, Gondolat. 299 l. Bibliogr. 284–298. l.

A helytörténetírást elősegítő szakkönyvek között a módszertani munkákon kívül elengedhetetlenek a bibliográfiák. Sajnos az eddig megjelent helytörténeti bibliográfiák közül a legmodernebb is elég régi ahhoz, hogy értékét veszítse, hiszen nem öleli fel az 1945 után fellendülő helytörténeti irodalmat, szintúgy az 1945 előtti folyóirat- és sajtóanyagot sem. Ehhez járul pontatlansága is, mely sok időt rabol el a kutatótól. A kiadványterveket figyelembe véve, valószínű, hogy ez a helyzet a közeljövőben sem fog változni. Lesznek

ugyan helyi bibliográfiai kezdeményezések, de ezek nem pótolhatják az országos viszonyokra kiterjedő helytörténeti irodalmat.

Helytörténeti szakirodalmunknak ez a hiányossága készítette a *A magyar falu története* szerzőjét arra, hogy munkájában helyet adjon a legszükségesebb könyvészeti felsorolásnak, természetesen — már céljánál fogva sem — a teljesség igényével. Jelen soroknak a mű bibliográfiájának ismertetése a célja elsősorban.

A könyv bibliográfiai tájékoztatója két részből áll. Az első fejezet *A falu történetének kutatása és forrásai* és a kötet végén található *Irodalmi tájékoztató*. Az első fejezetben az átfogó jellegű bibliográfiákat, okmánytárakat, országos- és helyi szakfolyóiratokat, tudományos intézetek évkönyveit, múzeumi füzeteket stb. sorolja fel. A felsoroltak mint első fogodzók valóban a legszükségesebbek. Egy hiányosságuk van: az okmánytárakat, oklevéltárakat csak mint gyűjtőneveket említi. Szükséges lenne mindkét fajtából egy pár jelentősebbet felsorolni, hiszen szép számmal akadnak területi és családi oklevéltárak is. A területieken kívül főleg azon nagynevű családok okmánytárai jönnek számításba, kiknek az ország több részében voltak birtokaik.

A könyvészeti felsorolás második része szorosan tapad a fejezetek mondanivalójához. Ez az értékes, részletkérdéseket megoldó hosszabb-rövidebb munkákat sorolja fel. Igen szerencsésen olvasztja a szerző a szorosan vett történeti munkák közé a néprajz megfelelő szakirodalmát. Az utóbbira ilyen bátran és ilyen szervezettel beillesztve eddigi ajánló bibliográfiánk nem támaszkodtak. Pedig a néprajztudomány eredményeinek figyelembevétele, különösen a falutörténetírás szintjén, elengedhetetlen. Ugyanez vonatkozik a térképanyag felsorolására és ismertetésére. EPERJESSY kimutatta: három különböző időben készített megbízható térkép anyagán milyen pontosan lehet követni a névváltozásokat, alakulásokat.

Az *Irodalmi tájékoztató* anyaga korunkhoz közeledeve gazdagodik. Ez természetes, hiszen történeti irodalmunk is gazdagabban fejlődött az újkor és legújabb kor problematikájának feldolgozásában. Ugyanakkor maga a könyv egyes fejezeteiben — a fejezet természeténél fogva — visszanyúl a magyar feudalizmus korai időszakára. Ezt a korszakot viszont bibliográfiai ajánlásában mostohabban kezeli a szerző, és nem közöl olyan munkákat, melyek több száz, illetve ezret is meghaladó középkori helynévanyagot rejtenek magukban. Ilyenek pl. a magyarországi szerzetesrendek törté-

netével foglalkozó munkák. A SÖRÖS Pongrác által szerkesztett *A Pannonhalmi Szent Benedek Rend története* 12/B. kötete például ezernél több olyan névről emlékezik meg, mely mellett helység, falu, birtok, vám stb. olvasható. Még egyszer ennyi a száma azoknak a helységeknek, melyek csak odavaló személyt jelölnek meg (pl. oláhtelki jobbágyok stb.). KISBÁN Emil: *A magyar pálosrend története* c. munkájának csak egy-egy kötetében található ötszáznál több 1225–1711 közötti helységnév. Az egész országban a legsűrűbb klastromhálózattal (és ehhez tartozó birtokkal) rendelkező Ferences Rend KARÁCSONYI János által megírt története is több mint ezer helynevet említ. Itt kívánkozna megemlíteni a *Váradai regesztum*-ról, és a *Monumenta Vaticana* 1. sorozat 1. kötetében található értékes helynévanyagáról is.

Ezt a hiányosságot azért tartottam kívánatosnak megemlíteni, mert a helytörténeti munkáink — csekély kivétellel — a 12–16. sz. között a legszegényesebbek. Így a helytörténeti kutató számára ebben a korban már az is komoly segítséget jelent, ha említést talál helységéről.

Mindenesetre a könyv egészéről megállapíthatjuk, hogy célját elérte. Stílusánál, anyagösszeállításánál, élvezetesen előadott problematikájánál fogva sok pedagógust és más értelmiségi szakembert készített arra, hogy elinduljon a helytörténetírás útján. A félreérthető fogalmak tisztázásával, nemkülönben bibliográfiai összeállításával pedig hozzájárul ahhoz, hogy sok olyan kutatóba öntsön önbizalmat, akik a már meglévő anyaguk rendezésénél rekedtek meg munkájukban.

BALOGH GYÖRGY

Rost, Gottfried: Bibliographie und Bibliograph. Eine Literaturinformation über Formen und Methoden der Bibliographie mit einem Ausblick auf die elektronische Verarbeitung bibliographischer Daten. Leipzig, 1966. Deutsche Bücherei. 51 l.

A *Bibliographischer Informationsdienst der Deutschen Bücherei* című sorozat 10. számaként jelent meg Gottfried ROST kis könyve. RÖTZSCH, a Deutsche Bücherei főigazgatója írt hozzá előszót. Az előszó hangsúlyozza, hogy ROST munkájának nem az a célja, hogy összefoglalja a bibliográfiára vonatkozó egész irodalmat: csak meg akarja világítani praktikus szempontból az itt felmerülő problémákat. Ezt a feladatot — el kell ismernünk — ROST kitűnően oldja meg. Külön-külön

fejezetekben és pontok alatt sorra veszi a bibliográfia társadalmi jelentőségét, történetét, elméletét, egyes formáit, a bibliográfiai munka technikáját és az elektronikus adatfeldolgozást. Minden fejezet és pont elején ismerteti a szóba kerülő tárgyat, melynek problémáit, ezt követően, a vonatkozó irodalom termékeinek egymás után való felsorolása és ismertetése révén tárja elénk. Mind formai célkitűzése, mind pedig annak megvalósítása olyan szerencsés, hogy bátran elmondhatjuk: egyszerűbb és figyelmet lekötőbb olvasmány keretében aligha tájékozódhatnánk a bibliográfia nehéz kérdéseiben és gazdag irodalmában.

TAKÁCS MENYHÉRT

Scholderer, Victor: Fifty Essays in Fifteenth- and Sixteenth-Century Bibliography. Edited by Dennis E. RHODES. Amsterdam, 1966. Heitzberg. 302 l.

Nemcsak az angol, de az egész világ ősnymtatványkutatóinak „great old man”-je, Dr. Victor SCHOLDERER 85. születésnapjának tiszteletére jelentették meg ezt az értékes cikkgyűjteményt. E könyvismertetés írójának megadott, hogy 1965-ben személyesen is megismerhette ezt a mind szakmai tudás, mind emberi értékek szempontjából kiváló férfiút, aki idős kora ellenére ma is naponta dolgozik munkahelyén, a British Museum ősnymtatványtárában, ahová 1904-ben került nagy elődje, Robert PROCTOR íróasztalához. Itt csiszolja még tökéletesebbé a British Museum ősnymtatványkatalógusának már korábban megjelent köteteit, amelyek szakmai szempontból egészen rendkívüli színvonalat képviselnek, és amelyek elkészítéséből SCHOLDERER oroszánrészt vállalt.

Azonban hosszú alkotói pályája során nem csak a világ legértékesebb ősnymtatványgyűjteményének más vállalkozások számára több mint fél évszázad után is példamutató feltárását végezte, hanem több száz cikket is írt a XV. és XVI. századi nyomtatványokról. Ezek közül választott ki ötvenet Dr. Dennis E. RHODES, hogy összefoglaló és áttekinthető képet adjon Scholderer munkásságáról. A széles skálájú és valóban rendkívüli felkészültséget tükröző tanulmányok részletes ismertetésére itt nem térhetünk ki. Ehelyett inkább a szerző tevékenységének irányvonalából szeretnénk tanulságot levonni. SCHOLDERER, miután nyugdíjba vonult és a British Museum ősnymtatvány katalógusának befejező kötetének munkáját átadta G. D. PAINTER-nek, érdeklődésével a XVI. század felé fordult.

Ezen a területen is kiváló és ismét példamutatót alkotott, amikor A. F. JOHNSON társaságában összeállította azoknak a könyveknek katalógusát, amelyeket 1601 előtt a német nyelvterületen nyomtattak és ma a British Museumban őriznek (*Short-title. Catalogue of Book printed in the German-speaking countries and German Books printed in other countries from 1455 to 1600 now in the British Museum.* London 1962.).

SCHOLDERER nemcsak a régi nyomtatványok kitűnő szakembere, de emellett költeményeket is ír, amelyek részben önálló kötetben, részben színvonalas irodalmi folyóiratok hasábjain látnak napvilágot. Érdekes itt megjegyezni, hogy a német szülőktől Angliában született szerző nem csak ezen a két nyelven, de görögül és latinul is versel.

Victor SCHOLDERER vonzó kivitelben kiadott cikkgyűjteményének megjelenése alkalmat adott számunkra is, hogy a magyar könyvtárosok nevében e sorokkal csatlakozzunk azokhoz, akik őt világszerte tisztelik és becsülik.

BORSA GEDEON

Loewinger, D. S.—Weinryb, B. D.: Catalogue of the Hebrew Manuscripts in the Library of the Juedisch-Theologisches Seminar in Breslau. Wiesbaden, 1965. XIII + 303 l. (Publication of the Leo Baeck Institute).

Az 1854-ben alapított borszlói Jüdisch-Theologisches Seminar kéziratárának alapját a trieszti bibliofil, Leon Vita Saraval (1771—1851) gyűjteménye vetette meg. Ez 69 kéziratot foglalt magában. A későbbi szerzemények közül kiemelkedik B. BEER hagyatékából 36 darab és számos R. KIRCHHEIM ajándékából. Az idők folyamán ez tetemesen gyarapodott.

Nyomtatásban eddig csak B. ZUCKERMANN katalógusa adott tájékoztatót ezekről a kéziratokról (*Katalog der Seminar-Bibliothek. Jahresbericht des Jüd.-Theol. Seminars.* 1870, 1876²). A jelen katalógus szerzői — még mint a Szeminárium hallgatói — 1926/27-ben elvállalták és elkészítették a kéziratok újrakatalogizálását. Akkor 364 kézirat volt az Intézetben, később ez a szám 405-re emelkedett.

A kéziratárnak és a katalógusnak régényes utótörténete van. Az Intézet 1938-ban megszűnt, könyvtárát elrabolta a Gestapo: egyrészét a „Judenwissenschaft” egyik intézetébe szállította, a másik a Gestapo birtokában maradt. Amikor a szovjet hadsereg felszabadította Sziléziát, Klodzokban (Glatz) a Gestapo pincéiben és vasúti szerelvényen sok héber kéziratot

és könyvet talált, közöttük számosat a boroszlói Szemináriumból. Ami itt volt, a lengyel állam tulajdonába került, amely a varsói Zsidó Történelmi Intézetben helyezte el. A többinek nyomaveszett, vagy elvetődött köz- és magángyűjteményekbe szerte a világon.

A katalogizálók egyikének, B. WEINRYBNEK, sikerült a katalógus egy példányát kimenteni a náci Németországból és ezt a társszerző, S. LÖWINGER, lemásolta Budapesten. Még emlékszem, milyen féltve rejtegette a német megszállás idején ezt a fontos művet. A két másolat alapján most végre sikerült sajtó alá rendezniök. Korábban egy ízben már adtak belőle mutatót: *Jiddische Handschriften in Breslau* (Magy. Zsidó Szle. LIII. 1936. 68–76.).

A nagy hozzáértéssel és példamutató alaposággal készült katalógus a héber kézirat tudomány gazdagodását jelenti. Hála illeti érte a két nagynevű és nagyérdemű tudóst.

Figyelmes olvasásunk bizonyítékául néhány megjegyzést szeretnénk fűzni a műhöz.

1. Kiegészítések.

5. 1. 6. szám. Az *ענין שבת ופסח* fordulat értelmét a héber kéziratok kolofonjában sikerült megvilágítanom: *Folia Ethnographica*. I. 1949. 99–101. Téves magyarázata még mindig felbukkan, pl. STRIEDL—TETZNER—RÓTH: *Hebräische Handschriften*. II. Wiesbaden, 1965. 327.

32. 1. 38. szám, 240a: Könyvlista. Ezt érdemes volna egészében közölni, a szemelvény igen értékesnek mutatja.

35. 1. 45. szám. Ezt az Aruch-kéziratot kérte kölcsön Arany János annak idején A. Kohut részére (GERGELY PÁL: Arany János és az Akadémia. Budapest, 1957. 72.).

95. 1. 176. szám. „Varianten zu Scheriras Brief”. Szeretnénk róla és eredetéről többet tudni. József b. Jákob HABAVLI is megkezdte másolását, amelyet eddig nem vettek figyelembe: MS. Cambridge, T.—S. 8. D. 1^a.

125. 1. 194. szám, 390b. Bójtó ima, amikor 1321 Sziván 21-én a római hitközség vezetői a királyi udvarba mentek. Ugyanez a szöveg megvan az 1481-ben Pesaróban befejezett Machzorban (MS. Kaufmann. A. 380 I. 73a—75a).

173. 1. 246. szám. JÁKOB b. REUBEN polemikus iratát kiadta J. ROSENTHAL. Jerusalemben, 1963.

181. 1. 254. szám. Leo MODENA apologetikus irata megjelent nyomtatásban: *Clipeus et Gladius*. Ed. S. SIMONSOHN. Jerusalemben, 1960.

181. 1. 255. szám. SALMON b. JERUCHIM

vitairatát kiadta I. DAVIDSON. New York, 1934.

213. 1. 299. szám. Jedaja PENINI *Kötáv Hitnáclut* című munkája megvan a budapesti Rabbiképző egy kéziratában is, amely Lelio della TORRE gyűjteményéből került ide.

214. 1. 300^a. szám. Ugyanennek a szerzőnek *Bechinát Ólámja* a fenti gyűjtő-kötetben szintén megtalálható.

214. 1. 300^b. szám. Ugyanettól a szerzőtől a *למה נקרא* című irat ugyancsak megtalálható a fenti kötetben.

2. Magyar vonatkozások.

A kötet meglepően nagy anyagot nyújt a magyar zsidóság történetéhez és irodalmához.

Rohonci rabbik irodalmi működéséhez van forrás (63, 69, 120. számok). A pozsonyi Meir BARBI írásai közül kettő van itt (73. szám, 32b; 130. szám, 51a), David KITTSEE pozsonyi dájján munkájából pedig egy (73. szám, 57b; 113. szám, 13b). Móse SZÓFER pozsonyi rabbi végrendeletének az a példánya található itt, amelyet Verpelétben másoltak 1840-ben (348. szám). Eisenstadt neve is felbukkan ismételtlen (104. szám, 58a, 59b; 311. szám, 5a). Itt voltak Móse MÜNCCZ óbudai rabbi responzumai, fiának, Náchumnak másolatában (130. szám), valamint Reuben RAKONITZ számbéki rabbi egy tanítása (130. szám, 55a). Itt őrizték Alexander KOHUT szemináriumi prédikációit (380. szám) és a *Die jüdische Angelologie* című művének kéziratát (397. szám). Két kódex eredetileg KAUFMANN Dávid tulajdonában volt (199, 312. szám).

Az utóbbi években két munka jelent meg a boroszlói Szemináriumból, a zsidó tudománynak e nagy nevelőintézetéről és egykori centrumáról. Az első a történetének van szentelve (*Das Breslauer Seminar*. Herausgegeben von G. KISCH. Tübingen, 1963.), a második — a jelen mű — a kéziratárát mutatja be. Mindkettő így emlékmű is egy jelentős, elpusztított és többé fel nem támadt Intézetéről, amely hatását tudományunkban mindmáig áldásosan érezteti.

SCHIEBER SÁNDOR

Eshkenazy, Eli—Strakhill, D. Gicsev: Descriptive catalog of the old printed Hebrew books in Bulgaria. Vol¹. Part. 1. Sofia 1966. 171 p.

A héber könyv bibliográfiáiról több ízben esett már szó e hasábocon, legutóbb a másodfokú anyagot mutatta be és egészítette ki SCHIEBER Sándor (Magy. Könyvszle. 1966. 203—204 l.). E feldolgozások

minden esetben újabb adalékkal szolgáltak a hazai hebraica bibliográfiájához, feltárva nagy közgyűjtemények ill. egyéni kutatások eredményeit. Ezúttal a Bulgár Tudományos Akadémia vállalkozásáról számolunk be, amelynek tárgya a Bulgáriában található héber könyvek bibliográfiai feldolgozása.

A BTA munkatársai először a tervbe vett katalógus sorozat első kötetének első részével jelentkeztek, amely az 1540. évig nyomott és jelenleg Bulgáriában található könyvek jegyzéke (26 tétel). A katalógus további kötetei összesen kb. 3000 tételt fognak feldolgozni. Ez a könyv-állomány eredetileg a Sofia Synagogue birtokában volt, majd 1947-től a Hebrew Scientific Institute tulajdonába került, és 1952-től a BTA tulajdonában van. A kötet szerkesztői túllépnek a könyvtári katalógus műfajának határain és irodalomtörténeti, sőt történeti forráskiadványként kezelik anyagukat. A címleírások vonatkozásában azonban szorosan ragaszkodtak a katalógus jelleghez, egyedi példányok leírását adják, nem élnek a bibliográfiák által nyújtott kiegészítési lehetőségekkel, bár az utalásokból mindez könnyen kikövetkeztethető. A szerkesztők dícséretes munkát végeztek a kolofon adatok aprólékos feltárásával, ablakot nyitva a héber nyomdászat korai története, a szedők, korrektorok személyének felderítéséhez. A könyvek nyomtatott adatainak részletes elemzése során külön szakaszt biztosítottak az ún. kísérőszövegek számára. Az ajánló és értékelő vélemények (Mákdámá, hászkámá) a korabeli héber könyv fontos kellekei. A szerkesztők gondos kézzel rendszereztek az itt található forrásanyagot, irodalomtörténeti, történeti vonatkozásokat.

Hasonlóan jártak el a kéziratok bejegyzések, glosszák, marginális jegyzetek ismertetésénél is, felismerve, hogy a kötet főértéke éppen a tárgyalt munkák egyedi vonásainak feltárásában rejlik. Bár a kiadvány bibliográfiai vonatkozásban nem sok új adatot tartalmaz, a gyűjteményben szereplő néhány ritka nyomtatvány. Ilyen Isaac ABOAV-nak Konstantinápolyban 1514-ben nyomott ספר חובות c. könyve amelynek ismert második példánya a British Museum könyvtárában van (*Catalogue of the Hebrew books in the Library of the British Museum*. 2. ed. London 1963. p. 381.). A gyűjtemény értékes ritkasága Shem Tov ben Joseph SHEN TOV ספר חובות c. munkájának 1526-os szaloniki kiadása, amelyet ez ideig mint a British Museum unikumát tartottak nyilván (1. uo. p. 697.). Könyvészeti ritkaság rangjára emeli Issac ARAMA ספר חובות c. könyvét (Salonica, 1522) a számtalan bejegyzés, korrekció, mellyel egykori tulajdonosa ellátta.

Mint említettük, a hiányzó címlapokat csak átírással megjegyzésekből ismerjük, ezt a módszert követik a szerkesztők Bachja ben Asher Midrásának esetében, melynek adatait nem tudták meghatározni. A nyomtatás helyét Pesaro, ill. Konstantinápolyra teszik, évét 1507, 1514 ill. 1517-re. Nagyon valószínűnek látszik, a közölt példány pesarói nyomtatvány, amely Gerson SONCINO műhelyéből került ki 1514-ben. (1. De Rossi, *Annales Sec. XVI*. p. 3.; és a közölt vízjel azonosság a Soncino-féle 7. kiadással.)

A katalógus két átírási rendszert használ, következnek ez a kötet kétnyelvű – bulgár–angol – szövegeiből. A héber átírás szabályzata termékszetszerűleg a bulgár nyelv hangtanához idomult úgy a cirill mint a latin átírásban. Hiányosságai ott mutatkoznak, ahol egy sémi mássalhangzójel több latin olvasatot kapott. Ebben a rendszerben a visszaállítás nagyon akadályozzák a magánhangzók esetenként változó átírásai, különös tekintettel a héber írás mater lectionisaira.

A katalógushoz két appendixet csatoltak a szerkesztők, bemutatják a leírt könyvek papírjainak vízjeleit, és a marginális glosszákat adják fényképmásolatban. Ez utóbbi hasznos szolgálatot tenne, a megjegyzések azonosításakor, de sajnos a felvételek minősége nem mindig kielégítő.

A kötetet bulgár nyelvű héber irodalmi kislexikon egészíti ki, amely a szakkefejezések megértésében nyújt segítséget. A név – héber könyvcím – nyomtatási hely és év szerinti mutatórendszer megbízható.

Ez az első kötet nem tartalmaz hungarika-vonatkozásokat, reméljük azonban, hogy a további kötetekből új információkat kapunk az 1526 után Bulgáriába vetődött budai zsidók sorsáról, könyvkultúrájáról. Ez idő szerint tudomásunk van egy szófiai közösségről, amely 1532 után Kalavába költözött, és egy csekély lélekszámú csoportról, amely Viddinben élt. (*Büchler S.*; A zsidók története Budapesten. Bp. 1901. 81–85.). E gyűlekezetek tudósairól megemlékezik a korabeli irodalom, sőt külön kiemelik a kortárs írók, hogy sokáig megőrizték magyar kiejtésüket, szokásaikat, sőt egyesek közülük kapcsolatot tartottak az anyaországgal.

DÁN RÓBERT

Zwischen Warschau, Warazdin und Warna – Literatur für Reisen in den Volksrepubliken. (Berlin 1966 Amerika Gedenkbibliothek, 54^s (4) l.)

Nagyon is időszerű és hasznos bibliográfia azok használatára, akik az európai

népi demokratikus országokba készülnek utazni, vagy ott gyűjtött útiemlékeiket szeretnék felfrissíteni, kiegészíteni.

Az teszi időszerűvé, hogy Európa idegenforgalma évről évre rohamosan növekszik s a legtöbb utas a németek közül kerül ki. (Európa különböző országaiiban 1965-ben összesen 16 millió német vendégét számláltak meg, akik közül a szocialista országokra mintegy másfél millió jutott.) Adolf von MORZÉ előszavában nyomatékosan rámutat arra, hogy a német utasok évről évre jobban megkedvelik az európai szocialista országokba tett utazásokat. Kevésbé szolgálná a népek közötti megértést, ha az utasok megmaradnának felületesebb és sablonos előítéleteknél s nem törekednének utazásuk során alaposabb ismereteket szerezni. Azok a művek, amelyeket a bibliográfia felsorol, a jobb meglátást s a helyesebb tájékozódást kívánják elősegíteni.

A bibliográfia első fejezete általános utazási műveket s Európára és a Duna-völgyre vonatkozó összefoglaló könyveket sorol fel. A következő fejezetek a Lengyelországra, Csehszlovákiára, Magyarországra, Jugoszláviára, Romániára és Bulgáriára vonatkozó munkákat ismertetik. A legtöbb cím (82 db) Jugoszláviára, a legkevesebb (23 db) Bulgáriára vonatkozik. Egy-egy országon belül külön fejezetek foglalkoznak az országgal, a fővárossal, városokkal, illetve a jellegzetes tájakkal s külön fejezetekbe kerülnek a történelmi, nyelvi,

képzőművészeti és népművészeti vonatkozások.

A bibliográfiát kiadói csak válogatásnak szánták, amelynek kereteit időszerűségi és nyelvi szempontok szabták meg. Az idegenforgalmi tájékoztatáshoz kétségtelenül időszerű kiadványokra van szükség. Ezért a címjegyzékben is legnagyobb részt az e tárgyba vágó legújabb irodalom kapott helyet. A német utazóközönség viszont német nyelven megjelent anyagot igényel. Ezért kellett kimaradniok az összeállításból a más nyelvű műveknek. A magyar anyagban (43 mű) alkalmunk volt megállapítani, hogy a válogatás e kényszerítő határok között, gondosan és eredményesen történt. Reprezentatív munkák ismertetik Magyarországot, Budapestet, a Balatont és más vidékeinket s kulturális értékeink bemutatását olyan szerzők munkái végzik el, mint AGGHÁZY Mária, FÉL Edit, GARAS Klára, GERŐ László, ORTUTAY Gyula, POGÁNY Ö. Gábor, RADOCSAY Dénes stb.

A részletes tárgy- és névmutatóval kiegészített bibliográfia gyakorlati hasznát nagymértékben szolgálja annak a 130 berlini közkönyvtárnak a felsorolása, amelyek útján a német olvasó akár kölcsönzés, akár helybenolvasás formájában hozzájuthatnak a bibliográfiában ismertetett könyvekhez.

A bibliográfia anyaggyűjtése, amelyet Christa JÄRSCH könyvtáros nagy körültekintéssel végzett el, 1966. július 1-én zárul.

MARKOS BÉLA

TARTALOM

<i>Lülfing, Hans</i> : A korai könyvnyomtatás fejlődési problémái — Entwicklungsprobleme des frühen Buchdrucks	221
<i>Tóth András</i> : Tervek az Egyetemi Könyvtár fejlesztésére (1906—1914) — Pläne zur Weiterentwicklung der Budapester Universitätsbibliothek in den Jahren 1906—1914	228

K Ö Z L E M É N Y E K

<i>Csapodi Csaba</i> : Filipec (Pruisz) János nagyváradi és olmützi püspök könyvei	243
<i>Vida Tivadar</i> : Makula nélkül való tükör	250
<i>Tardy Lajos</i> : Kossuth illegális emigrációs folyóirata: a „Negyvenkilenc”	254
<i>Turányi Kornél</i> : Az első műszaki és ipari szakfolyóiratok Magyarországon	255
<i>Silfen János</i> : Az 1917-es forradalom emigrációs és magyarországi visszhangja ..	258
<i>Nagy D. Ferenc</i> : Martosy Mórocz János és egy elfelejtett sajtóorgánium, az Újpesti Közlöny	260
<i>Markovits Györgyi</i> : Az Új Hang és az ellenforradalmi cenzúra	263
<i>Szilágyi János</i> : A munkásság két világháború közötti irodalmi olvasmányai	271

M A G Y A R K Ö N Y V E S H Á Z

<i>Borsa Gedeon</i> : Régi magyarországi nyomtatványok a jugoszláviai gyűjteményekben	280

F I G Y E L Ő

<i>D. B.</i> : T. P. Sevensma. (1879—1966)	283
<i>Vértesy Miklós</i> : Hungarika bibliográfiát!	283
<i>Dezsényi Béla</i> : Az úgynevezett szóbeli történelem és a tudományos tájékoztatás új útjai	285
<i>Rózsa György</i> : Egy nagy jelentőségű társadalomtudományi reference-munkáról ..	290
<i>Büky Béláné</i> : Irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok analitikus bibliográfiái kartotékjai	291
<i>H. Lakatos Éva</i> : Reneszánsz könyvkötőműhelyek	295
<i>Munkácsi Piroska</i> : Lengyel plakátkiállítás	296

S Z E M L E

<i>Fitz József</i> : A magyarországi nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története II. Bp. 1967. (Ism. <i>Borsa Gedeon</i>)	297
<i>Takács József</i> : A könyvtári szolgálat jogi szabályozása. II. Bp. 1966. (Ism. <i>Tóth András</i>)	298
<i>Főtvis József</i> levelei Szalay Lászlóhoz. Bp. 1967. (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	299
<i>Historicky rok — Pamätnica z osláv storocnice Matice Slovenskej v roku 1963.</i> Martin, 1966. (Ism. <i>Kindlovits Kálmán</i>)	300
<i>Rocznik Historii Czasopismnictwa Polskiego. Tom. V. Wroclaw—Warszawa—Kraków, 1966.</i> (Ism. <i>Kindlovits Kálmán</i>)	301
<i>Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemia et Moravia cultae 1—2. Praha, 1966.</i> (Ism. <i>Käfer István</i>)	301
<i>Taubert, Sigfred</i> : Bibliopola. Bilder und Texte aus der Welt des Buchhandels. Hamburg, 1966. (Ism. <i>Vértesy Miklós</i>)	302
<i>Hering, Elisabeth</i> : Az írás rejtélye. (Rätsel der Schrift). Bp. 1966. (Ism. <i>D. B.</i>)	303
<i>Williamson, Hugh</i> : Methods of book design. 2. ed. London, 1966. (Ism. <i>Dörnyei Sándor</i>)	303
<i>Hawken, W. R.</i> : Copying methods manual. Chicago, 1966. (Ism. <i>Tőkés László</i>)	304
<i>Viswanathan, C. G.</i> : Cataloguing theory and practice. London, 1965. (Ism. <i>Szelle Béla</i>)	305
<i>Sengupta, B.</i> : Cataloguing: its theory and practice. Calcutta, 1964. (Ism. <i>Szelle Béla</i>)	306

B I B L I O G R Á F I Á K

<i>Katonai könyvkiadás Magyarországon 1945—1965.</i> Bp. 1967. (Ism. <i>Vigh Károly</i>)	307
<i>Bibliography of Hungarian legal literature. 1945—1965.</i> Bp. 1966. (Ism. <i>Takács József</i>)	308
<i>Az Új Írás</i> repertórium. (Ism. <i>V. Busa Margit</i>)	310
<i>Kandidátusi és doktori disszertációk katalógusa.</i> Bp. 1965. (Ism. <i>H. Lakatos Éva</i>) ..	310
<i>Két új tudományos műszaki bibliográfia.</i> (Ism. <i>V. F.</i>)	311
<i>Eperjessy Kálmán</i> : A magyar fülű története. (Ism. <i>Balogh György</i>)	311
<i>Rost, G.</i> : Bibliographie und Bibliograph. (Ism. <i>Takács Menyhért</i>)	312

TABLE DES MATIÈRES

<i>H. Lülfiing</i> : Les problèmes des débuts de la typographie (Avec résumé en allemand)	221
<i>A. Tóth</i> : Plans de perfectionnement à la Bibliothèque Universitaire de Budapest (1906—1914) (Avec résumé en allemand)	228

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>Cs. Csapodi</i> : Les livres de János Filipec (Pruisz), évêque de Várad et Olmütz	243
<i>T. Vida</i> : „Miroir sans macule”	250
<i>L. Tardy</i> : La revue clandestine de Kossuth au temps de son émigration: „Negyvenkilenc” („Quarante-neuf”)	254
<i>K. Turányi</i> : Les premières revues techniques et industrielles en Hongrie	255
<i>J. Sölfen</i> : L'écho de la révolution de 1917 en Hongrie et dans l'émigration	258
<i>F. D. Nagy</i> : János Martosy Mórocz et un journal progressiste oublié: „Újpesti Közlöny”	260
<i>Gy. Markovits</i> : La revue „Új Hang” („Nouvelle Voix”) et la censure du régime Horthy	263
<i>J. Szilágyi</i> : Les lectures littéraires de la classe ouvrière entre les deux guerres mondiales	271

ANCIENS IMPRIMÉS HONGROIS

<i>G. Borsa</i> : Anciens imprimés de Hongrie dans les bibliothèques de Yougoslavie ...	280

CHRONIQUE

<i>B. D.</i> : T. P. Sevensma (1879—1966)	283
<i>M. Vértésy</i> : Nous avons besoin d'une bibliographie des „Hungarica”!	283
<i>B. Dezsényi</i> : L'histoire dite „orale” et les moyens nouveaux de l'information scientifique	285
<i>Gy. Rózsa</i> : Sur un ouvrage de référence de haute importance des sciences sociales ..	290
<i>M. Bükky</i> : Cartothèques bibliographiques analytiques des collections d'articles et des revues relatives à l'histoire de la littérature	291
<i>É. H. Lakatos</i> : Exposition des reliures de l'époque de la Renaissance	295
<i>P. Munkácsi</i> : Exposition des affiches polonaises	296

COMPTES RENDUS CRITIQUES

<i>Fitz József</i> : A magyarországi nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története. II. (<i>G. Borsa</i>)	297
<i>Takács József</i> : A könyvtári szolgálat jogi szabályozása. II. (<i>A. Tóth</i>)	298
<i>Eötvös József</i> levelei Szalay Lászlóhoz (Rätsel der Schrift) (<i>B. D.</i>)	299
Historický rok — Pamätnica z oslav storočnice Matice Slovenskej v roku 1963 (<i>K. Kindlovits</i>)	300
Rocznik historii czasopiśmiennictwa Polskiego. Tom. V. (<i>K. Kindlovits</i>)	301
Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemia et Moravia cultae. 1—2. (<i>I. Käfer</i>) ..	301
<i>Taubert, Siegfried</i> : Bibliopola. Bilder und Texte aus der Welt des Buchhandels (<i>M. Vértésy</i>)	302
<i>Hering, Elisabeth</i> : Az írás rejtélye (<i>B. D.</i>)	303
<i>Williamson, Hugh</i> : Methods of book design. 2. ed. (<i>S. Dörnyei</i>)	303
<i>Hawken, W. R.</i> : Copying methods manual (<i>L. Tókes</i>)	304
<i>Viswanathan, C. G.</i> : Cataloguing theory and practice (<i>B. Szelle</i>)	305
<i>Sengupta, B.</i> : Cataloguing: its theory and practice (<i>B. Szelle</i>)	306

BIBLIOGRAPHIES

Katonai könyvkiadás Magyarországon 1945—1965 (<i>K. Vigh</i>)	307
Bibliography of Hungarian legal literature 1945—1965. (<i>J. Takács</i>)	308
Az Új Írás repertóriuma (<i>M. V. Busa</i>)	310
Kandidátusi és doktori disszertációk katalógusa (<i>É. H. Lakatos</i>)	310
Deux nouvelles bibliographies des sciences techniques (<i>F. V.</i>)	311
<i>Eperjessy K.</i> : A magyar falu története (<i>Gy. Balogh</i>)	311
<i>Rost, G.</i> : Bibliographie und Bibliograph (<i>M. Takács</i>)	312